

Товмасян В. Р.

кандидат економічних наук, докторант

ПВНЗ «Європейський університет»

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1802-8939>

Давиденко В. В.

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри логістики

Національного авіаційного університету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8419-4636>

Tovmasian Vahan

Candidate of Economic Sciences, Doctoral Student

Private Higher Educational Institution

«European University»

Davydenko Volodymyr

Candidate of Economical Sciences, Associate Professor,

Senior Lecturer at Department of Logistics

National Aviation University

ЗАПОБІГАННЯ ФІНАНСОВИМ РИЗИКАМ НА ОСНОВІ ВПРОВАДЖЕННЯ СТАНДАРТІВ СИСТЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ЯКОСТІ НА АВІАЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Анотація. Статтю присвячено розкриттю можливості запобігання фінансовим ризикам на основі впровадження стандартів системи менеджменту якості на авіаційних підприємствах. Досліджено поняття фінансових ризиків та їх складники. Проаналізовано основні чинники зовнішнього та внутрішнього середовища, що впливають на фінансову стійкість авіакомпанії. Визначені напрями запобігання фінансовим ризикам. Особливу увагу приділено запровадженню системи менеджменту якості як початкового та первинного етапу запровадження. На основі специфіки діяльності авіаційного підприємства запропоновано категоріальність та етапність запровадження стандартів якості. Визначено принципи системи менеджменту якості, які не лише забезпечують економічні переваги, але й підвищують ефективність діяльності з мінімізації витрат та ризиків. Розкрито зміст запропонованих стандартів якості для авіаційного підприємства.

Ключові слова: фінансові ризики, чинники середовища, стандарти якості, економічні переваги, авіаційні підприємства.

Вступ та постановка проблеми. Фінансова діяльність авіаційних підприємств пов'язана з багатьма ризиками. Особливо в сучасних умовах, коли вплив ризиків став не лише гостро відчутним, але й агресивно-небезпечним для авіаційної галузі загалом.

Серед усіх ризиків фінансові є основними, оскільки загрожують подальшій успішній діяльності підприємства. Їх вплив зумовлює зниження фінансових результатів і особливо фінансової стійкості авіаційного підприємства. Тому важливу роль в управлінні фінансовими ризиками авіаційного підприємства відіграють підходи (інструменти) нейтралізації ризиків.

Під фінансовими ризиками підприємства розуміють ймовірність виникнення фінансових втрат в умовах невизначеності, що супроводжують його фінансову діяльність [1, с. 362]. Фінансові ризики необхідно розглядати як: безпеку можливої втрати фінансових ресурсів, недоотримання очікуваних доходів, ймовірність отримання додаткового обсягу прибутку, пов'язаного з ризиком, тощо. Отже, фінансові ризики гіпотетично можна віднести до групи спекулятивних, які в результаті виникнення можуть призвести як до втрат, так і до отримання винагород [2, с. 134].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню сутності фінансових ризиків та методології їх нейтралізації присвячені праці І.А. Бланка [3], Б. Вишнівської [4], Н.В. Злобіна [5], О.В. Портної [6], Р.Г. Сніщенко

[7], О.Є. Черної [7], О. Яришко, Є. Ткаченко, М. Кукушкіної [1] та ін., які зробили ґрунтовні дослідження в цій сфері.

Проблемами впливу оцінки якості виробленого продукту на бажаний кінцевий вартісний результат роботи із запровадженою системою якості, широко висвітлювалося в працях: І.В. Сіменко [8], С.В. Пономарьова [9], Рамперсад К. Хьюберт [10], К.Р. Макконнелла і С.Л. Брю [11] та інших. Однак залишаються недостатньо висвітленими питання мінімізації фінансових ризиків завдяки використанню системи менеджменту якості.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Стаття присвячена запобігання фінансовим ризикам на основі впровадження стандартів системи менеджменту якості на авіаційних підприємствах.

Формулювання цілей статті. Основним напрямком дослідження було визначено теоретичні передумови запобігання фінансовим ризикам, можливостям запровадження стандартів системи менеджменту якості на авіаційних підприємствах та класифікації черговості їх запровадження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансова стійкість авіаційного підприємства ґрунтується на здатності функціонувати на основі ефективного управління фінансовими ресурсами за умов адекватного реагування на зміни у зовнішньому та внутрішньому середовищі. Основними характеристиками достатнього рівня

фінансової стійкості підприємства є його позитивне фінансове становище в достатніх умовах для здійснення відтворювальних процесів та здатності забезпечувати рівень платоспроможності.

Чинники зовнішнього та внутрішнього середовища, що впливають на фінансову стійкість авіакомпанії, є ключовими факторами в реалізації підходів нейтралізації ризиків. Тому для визначення ступеня впливу зовнішнього середовища на фінансову стійкість авіапідприємства постає необхідність формування системи моніторингу чинників зовнішнього середовища.

Аналіз чинників внутрішнього середовища повинен бути основою для прийняття рішень щодо управління фінансовою стійкістю авіапідприємства, заснованого на визначенні поточного і бажаного її стану. Реалізацією сформованих вимог щодо досягнення необхідного рівня фінансової стійкості авіапідприємства повинен стати ефективний інструмент управління фінансовою стійкістю підприємства. Таким інструментом повинна виступати цілісна система забезпечення методів та інструментів прийняття та реалізації рішень, спрямованих на досягнення та підтримку оптимального рівня фінансової стійкості авіапідприємства.

Вплив чинників внутрішнього середовища на фінансову стійкість авіакомпанії зазначено в табл. 1.

Запобігання фінансовому ризику полягає в розробці внутрішніх заходів (методів), які повністю контролювані і можуть нейтралізувати вплив визначеного виду фінансового ризику (рис. 1). Такий підхід дозволяє уникнути потенційних втрат, пов'язаних із фінансовими ризиками, але не дає можливості отримати прибуток від ризикованої діяльності. Одночасно ухилення від фінансового ризику може бути неможливим [13].

Під час розгляду внутрішніх та зовнішніх чинників впливу на фінансову стійкість авіапідприємства спробуємо дослідити один із дієвих інструментів, а саме впровадження стандартів системи менеджменту якості.

За рахунок системи менеджменту якості можна знизити витратні роботи, поліпшити виробничі процеси і продукцію, краще виконувати вимоги споживачів і поліпшити виробничі результати.

Систему менеджменту якості можна розглядати як комплекс необхідного організаційного устрою, для управління якістю, розподілу відповідальності і повноважень, процедур, процесів і ресурсів, необхідних для досягнення встановлених керівництвом цілей.

Професійне впровадження системи менеджменту якості дозволить отримати цілу низку переваг, а саме: підвищити рівень управління компанією, покращити стан конкурентоспроможності і якості продукції та послуг, знизити витрати, зробити компанію більш клієнтоорієнтованою.

Система менеджменту якості в першу чергу зорієнтована на споживача і зменшення поточних витрат, збільшує економічну віддачу від запровадження. У таблиці 2 зазначено основні економічні переваги від запровадження системи менеджменту якості.

Ключові аспекти системи менеджменту якості, які безпосередньо впливають на мінімізацію і/або запобігання фінансовим ризикам авіакомпанії, можна визначити за допомогою основних принципів побудови системи менеджменту якості [15].

1. *Орієнтація на споживача.* Авіакомпанії в повній мірі залежать від своїх споживачів, тому повинні розуміти їх поточні та майбутні потреби, виконувати їхні вимоги і прагнути до перевищення їхніх очікувань.

2. *Лідерство.* Керівники встановлюють єдність мети та напрямів діяльності організації, створюють та підтримують таке внутрішнє середовище, в якому просування застосованого процесного підходу і мислення засновано на оцінці ризиків.

3. *Залучення працівників.* Працівники повні бути залучені до роботи та забезпечувати результативність менеджменту якості; демонструвати рівень знань та обізнаності.

Таблиця 1

Вплив чинників внутрішнього середовища на фінансову стійкість авіакомпанії

Чинник внутрішнього середовища	Характеристика
Організаційний	<ul style="list-style-type: none"> – Ефективність організаційної структури управління авіакомпанією; – Розподіл і делегування повноважень; – Організація комунікаційних процесів; – Підвищення рівня професійності; – Критерії кар'єрного просування; – Особливості організаційної культури авіакомпанії; – Процес прийняття управлінських рішень; – Якість взаємодії управлінського персоналу і працівників; – Дієвий мотиваційний механізм.
Виробничий	<ul style="list-style-type: none"> – Рівень зносу повітряного парку авіакомпанії; – Термін експлуатації повітряного парку; – Відповідність технічного рівня повітряного парку сучасним конкурентним вимогам; – Рівень і якість задоволення попиту на повітряні перевезення; – Темпи зростання авіаційних перевезень; – Тарифи на авіаційні послуги порівняно з іншими авіакомпаніями.
Маркетинговий	<ul style="list-style-type: none"> – Способи збору інформації про наявні та потенційні ринки авіаперевезень; – Частка ринку авіаперевезень та тенденції змін; – Перспективи освоєння нових ринків авіаперевезень; – Імідж авіакомпанії та методи його покращення.
Фінансовий	<ul style="list-style-type: none"> – Можливість та умови залучення короткострокового і довгострокового капіталу; – Частка власних оборотних коштів; – Рівень та тенденції змін основних фінансових показників; – Швидкість оборотності дебіторської заборгованості; – Механізм діагностики рівня ефективності фінансової діяльності.

Джерело: [12]

4. *Процесний підхід.* Авіакомпанія повинна розробити, запровадити та підтримувати в робочому стані і постійно вдосконалювати систему менеджменту якості, включно із процесами і їх взаємодії.

5. *Вдосконалення.* Організація повинна виявляти і вибирати можливості для поліпшення і здійснювати будь-які необхідні дії, щоб виконати вимоги споживачів і підвищити їхнє задоволення якістю надання послуг.

6. *Прийняття рішень на підставі фактів.* Будь-які рішення повинні прийматись на основі отриманих фактичних, задокументованих результатах. Організація повинна чітко відслідковувати достовірність прийнятих рішень.

7. *Взаємовигідні відносини з постачальниками.* Організація повинна гарантувати адекватність вимог по відношенню до постачальників. Необхідно вчасно та в повному обсязі інформувати їх про процеси, продукти, послуги, які повинні бути надані.

Застосування принципів системи менеджменту якості не лише забезпечує економічні переваги, але й підвищує ефективність діяльності з мінімізації витрат та ризиків, а саме:

- лояльність споживачів;
- збільшення ділових контактів;
- дохід та частка ринку;
- гнучкість та швидкість реагування на зміну ринкових запитів;
- ефективне використання ресурсів;
- досягнення бажаних результатів завдяки грамотної побудови ланцюгів процесів;
- отримання конкурентних переваг;
- залучення та мотивація робітників щодо участі в реалізації цілей, задач та постійного вдосконалення організації;
- впевненість ділових партнерів в результативності і фінансовій стійкості організації за результатами діяльності;
- здібність створювати цінність не лише для організації, але й для постачальників, шляхом взаємної оптимізації витрат і ресурсів.

Під час реалізації запровадження системи менеджменту якості в діяльності авіаційного підприємства достатньо важко визначитись із категорією стандарту та етапністю її впровадження.

Проведений теоретичний аналіз та функціональна діяльність авіаційних підприємств надали змогу визначити категоріальність етапів запровадження стандартів менеджменту якості.

Основою запровадження системи якості на будь-якому підприємстві є міжнародний стандарт ISO 9001 система менеджменту якості. Зазвичай підприємства зупиняють впровадження стандартів на першому етапі, що не завжди ефективно впливає на подальший розвиток. Навіть після отримання відчутного економічного ефекту підприємства не бажають розширювати лінійку стандартів для запровадження.

Авіаційне підприємство за своєю суттю та специфікою є високотехнологічним і відповідально орієнтованим, тому й запровадження стандартів якості вимагає довгострокового стратегічного планування із чітко визначеною етапністю запровадження (рис. 3).

Заходи із зниження фінансових ризиків

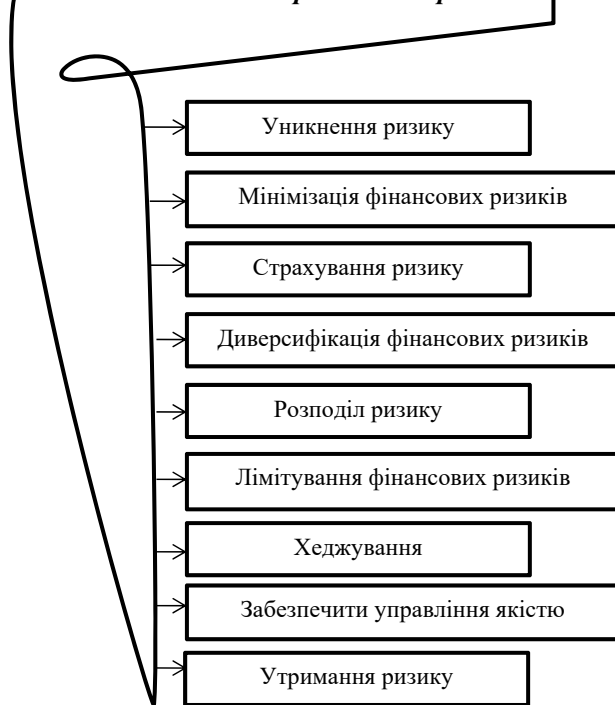

Рис. 1. Заходи зі зниження фінансових ризиків авіаційного підприємства

Джерело: складено на основі [13]

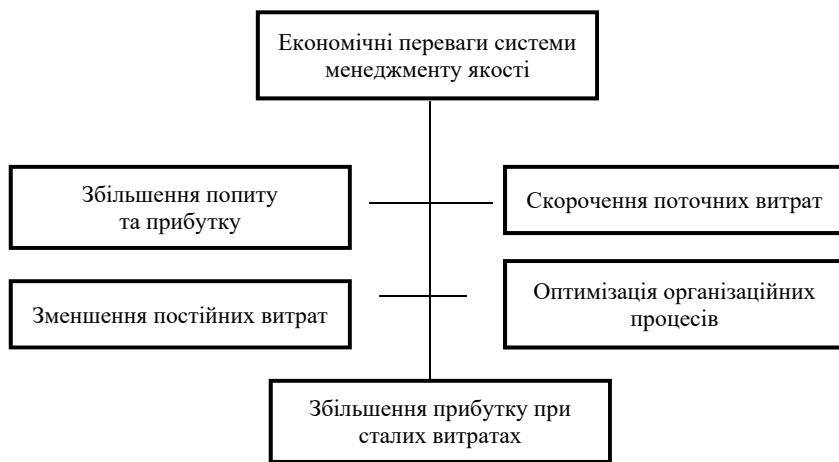

Рис. 2. Економічні переваги від запровадження системи менеджменту якості

Джерело: складено на основі [14]

На авіаційному підприємстві на першому етапі необхідно запровадити стандарт ISO 9001 систему менеджменту якості. Це дозволить визначити напрями управління якістю, а саме:

- визначити і затвердити основні та допоміжні процеси;
- визначити напрями та можливості задоволення споживачів;
- виділити основні ризики, та створити програму запобігання їх впливу на підприємство;
- залучити до постійного вдосконалення системи якості працівників підприємства;
- призначити відповідальних за процеси підприємства.

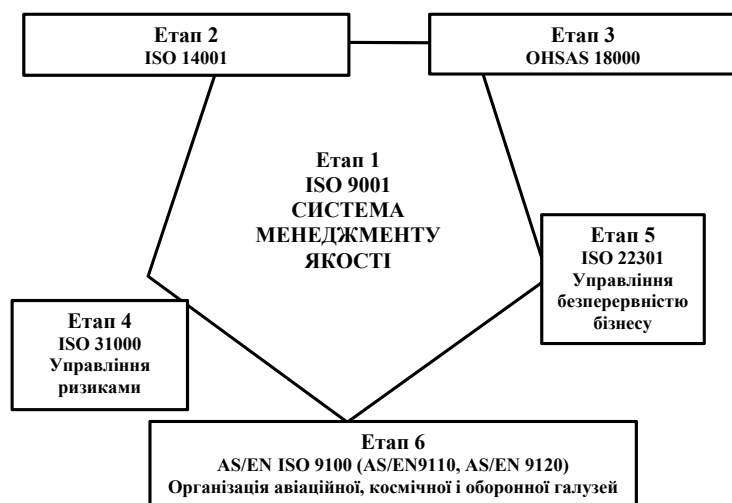

Рис. 3. Етапність запровадження стандартів менеджменту якості

Джерело: складено авторами

Також дозволить визначити методи виміру діяльності організації щодо досягнення запланованих цілей, а саме:

- вимір фінансових показників – вимір показників виконання процесів в усій організації;
- порівняння із конкурентами – визначення переваг і недоліків у порівнянні з кращими досягненнями третьої сторони;
- оцінка задоволеності споживачів, працівників організації та інших зацікавлених сторін;
- оцінка сприйняття споживачами та іншими зацікавленими сторонами характеристик поставленої продукції та наданих послуг;
- вимір інших показників успіху, визначених керівництвом організації на основі фактичних індикаторів.

На другому та третьому етапах по чергово або одночасно повинні бути запроваджені стандарти ISO 14001 та OHSAS 18001.

ISO 14001 – «Система екологічного менеджменту», спрямована на досягнення балансу між екологічними, соціальними і економічними інтересами. Враховуючи складову частину фінансових ризиків, ціллю даного стандарту є надання організації можливостей стійкого розвитку завдяки зниженню можливого негативного впливу екологічних умов та досягнення фінансових і експлуатаційних переваг, які підсилюють ринкові позиції організації.

OHSAS 18001 – «Система управління гігієною та безпекою праці». Зазначений стандарт може бути інтегровано з іншими стандартами та вимогами щодо управління, а також допомогти досягти мінімізації або запобігти виникненню ризиків під час досягнення цілей з гігієни і безпеки праці, а також досягнення економічних цілей.

Даний стандарт став особливо актуальним у сфері авіації завдяки поширенню COVID-19. Виникнення необхідності до запровадження пояснює виникнення ризиків з безпеки перевезення пасажирів та захисту працівників підприємства.

Наступним стандартом із забезпечення захисту авіаційного підприємства є ISO 31000 – «Управління ризиками». Зазначений стандарт спрямований на створення цінностей організації завдяки управління ризиками і допомагає визначити стратегію, довгострокові цілі та можливості прийняття обґрунтованих рішень.

Запровадження даного стандарту передбачає врахування внутрішнього і зовнішнього середовища організації,

а також ризики, пов'язані із поведінкою людей та культурою.

На 5 етапі рекомендується запровадити ISO 22301 (business continuity management system) – «Управління безперервністю бізнесу». Цей стандарт визначає структуру і вимоги до запровадження і підтримки системи менеджменту безперервності бізнесу, що розвиває безперервність бізнесу, відповідну величині і типу впливу, яку організація може прийняти або не прийняти після збою.

Зазначений стандарт визначає потреби організації та необхідність розробки цілей із забезпечення безперервності бізнесу. Ключовими елементами стандарту є: підтримка процесів реагування для забезпечення того, щоб організація могла запобігти збоєм; аналіз продуктивності та ефективності управління безперервністю бізнесу; постійне вдосконалення на основі якісних і кількісних показників системи управління безперервністю бізнесу.

Останнім рекомендованим стандартом для авіаційних підприємств може бути AS/EN 9100 – «Система менеджменту якості організації авіаційної, космічної та оборонних галузей промисловості».

AS/EN 9100 – це модель системи якості в аерокосмічній галузі для забезпечення якості під час проектування, розроблення, виробництва, монтажу та обслуговування. Зазначений стандарт був розроблений на основі стандарту ISO 9001 і додаткових гармонізованих вимог міжнародних аерокосмічних компаній. Це був перший стандарт для використання в межах глобальної аерокосмічної спільноти, який враховує вимоги, необхідні для цивільних і військових аерокосмічних галузей.

У серію AS/EN 9100 входять три стандарти для аерокосмічної промисловості: AS/EN 9100, AS/EN9110 і AS/EN 9120. Стандарт AS/EN9110 є моделлю системи якості в аерокосмічній галузі для забезпечення якості обслуговування, ремонту і капітального ремонту аерокосмічних компонентів.

У стандарті встановлюються єдині вимоги до систем менеджменту якості організації авіаційної промисловості, що здійснюють технічне обслуговування, ремонт авіаційної техніки, а також її переобладнання. Застосування стандарту повинно привести до поліпшенню якості, зменшення термінів і вартості післяпродажного обслуговування продукції авіаційної промисловості.

AS/EN 9120 є стандартом системи якості в аерокосмічній галузі для організації складування і розподілу аерокосмічних компонентів. Стандарт відповідає високим вимогам регулюючих органів, які застосовні до організацій-дистриб'юторів в аерокосмічній галузі і призначений для використання організаціями, які поставляють деталі, матеріали та агрегати і продають цю продукцію для клієнтів в аерокосмічній промисловості. Сюди входять такі організації, які закуповують продукцію і поділяють її на більш дрібні партії. Цей стандарт не призначений для організацій, які відновлюють або ремонтують вироби. Організації, що виконують роботи, які впливають або можуть вплинути на характеристики продукту або відповідності, повинні використовувати AS 9100 або інші стандарти системи менеджменту якості.

Висновки. Якісне управління фінансовими ризиками дозволяє більш повно враховувати внутрішні та зовнішні ризикутворюючі фактори в діяльності авіаційного підприємства, визначає шляхи забезпечення стійкості, його здатності протистояти несприятливим ситуаціям. Запро-

вадження стандартів якості і принципів запобігання ризикам, дозволяє вести систематичний моніторинг ризиків, проводити відповідні коригувальні та запобіжні дії, а також планувати і прогнозувати ризики.

Ефективність запровадження стандартів якості вже довели провідні компанії світу на тлі глобального нега-

тивного впливу пандемії, особливо на складник фінансової стійкості авіаційних підприємств.

Тому постає необхідність у подальшому дослідженні умов та принципів запровадження систем менеджменту якості як дієвого інструменту запобігання фінансовим ризикам.

Список використаних джерел:

1. Яришко О., Ткаченко С., Кукушкіна М. Управління фінансовими ризиками на підприємствах. *Економічний аналіз*. 2011. Вип. 9. Ч. 3. С. 361-365
2. Крамаренко Г.О., Чорна О.Є. Фінансовий менеджмент. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 520 с.
3. Бланк І.А. Управління прибутком. Київ : НикаЦентр, Ельга, 2007. 602 с.
4. Вишнівська, Б. Методи мінімізації фінансових ризиків. *Економіст*. 2007. № 6. С. 58– 59.
5. Злобина Н.В., Пешкова Г.Ю. Современные тенденции управления рисками: взаимосвязь между риском, стратегией и стоимостью компании. *Инновационная экономика: перспективы развития и совершенствования*. 2018. №8(34). С. 128–133. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sovremennye-tendentsii-upravleniya-riskami-vzaimosvyaz-mezhduriskom-strategiy-i-stoimostyu-kompanii/viewer> (дата звернення: 09.09.2020).
6. Портна О.В. Архітектура сукупного фінансового потенціалу України: позитивні синергетичні ефекти та сукупні ризики. *Проблеми економіки*. 2017. № 1. С. 122–127.
7. Сніщенко Р.Г. Математичні методи дослідження ризиків. *Економіка і регіон*. 2014. № 1. С. 144-149 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econrig_2014_1_23 (дата звернення: 09.09.2020).
8. Сіменко І.В. Якість систем управління підприємствами: методологія, організація, практика. Донецьк. ДонНУЕТ. 2009. 393 с.
9. Управление качеством процессов и продукции. В 3-х кн. Кн. 2 : Инструменты и методы менеджмента качества процессов в производственной, коммерческой и образовательной сферах. Изд-во ФГБОУ ВПО «ТГТУ». 2012. 212 с.
10. Рамперсад К. Хьюберт. Универсальная система показателей деятельности: Как достигать результатов, сохраняя целостность. Москва : Альпина Бизнес Букс. 2004. 352 с.
11. Макконнелл К.Р. Экономика: принципы, проблемы и политика. Москва : ИНФРА, 2011. 1010 с.
12. Гаврилко Т.О., Дибаль Р.В. Фінансова стійкість авіаційних підприємств: сутність та чинники впливу. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2017. Вип. 24. Ч. 2 С. 65–69. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_24/economic_24_2.pdf (дата звернення: 09.09.2020).
13. Костецький В.В. Напрями побудови системи управління фінансовими ризиками на підприємстві. *Український журнал прикладної економіки*. 2016. Т. 1. № 3. С. 60–66.
14. Горбашко Е.А. Управление качеством: учебник для бакалавров. Москва : Издательство Юрайт, 2014. 463 с.
15. Горбунов А. Системы менеджмента качества – Требования. Iso-9001-2015. URL: [https://pqm-online.com/assets/files/pubs/translations/std/iso-9001-2015-\(rus\).pdf](https://pqm-online.com/assets/files/pubs/translations/std/iso-9001-2015-(rus).pdf) (дата звернення: 12.09.2020).

References:

1. Jaryshko O., Tkachenko Je., Kukushkina M. (2011) Upravlinnja finansovymy ryzykamy na pidpryjemstvakh [Financial risk management in enterprises]. *Economic analysis*, vol. 9, no. 3, pp. 361–365.
2. Kramarenko Gh.O., Chorna O.Je. (2006) *Finansovyj menedzhment* [Financial management]. Kyiv: Center for Educational Literature. (in Ukrainian)
3. Blank Y.A. (2007) *Upravlenye prybylyu* [Profit management]. Kyiv: Nick Center, Elga. (in Ukrainian)
4. Vyshnivska, B. (2007) Metody minimizaciji finansovykh ryzykiv [Methods of minimizing financial risks]. *Economist*, vol. 6, pp. 58–59.
5. Zlobyna N.V., Peshkova Gh.Ju. (2018) Sovremennye tendencyu upravleniya ryskamy: vzaimosvjazj mezhdu ryskom, strategiej y stoymostiju kompanyy [Current trends in risk management: the relationship between risk, strategy and value of the company]. *Innovative economy: prospects for development and improvement (electronic journal)*, vol. 8, no. 34, pp. 128–133. Available at: <https://cyberleninka.ru/article/n/sovremennye-tendentsii-upravleniya-riskami-vzaimosvyaz-mezhduriskom-strategiy-i-stoimostyu-kompanii/viewer> (accessed 09 September 2020).
6. Portna O.V. (2017) Arkhitektonika sukupnogho finansovogho potencialu Ukrainy: pozytyvni synerghetychni efekty ta sukupni ryzyky [Architectonics of the total financial potential of Ukraine: positive synergetic effects and aggregate risks]. *Problems of the economy*, vol. 1. pp. 122–127.
7. Snishhenko R.Gh. (2014) Matematychni metody doslidzhennja ryzykiv. Ekonomika i region [Mathematical methods of risk research]. *Economy and region (electronic journal)*, vol. 1. pp. 144–149. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econrig_2014_1_23 (accessed 09 September 2020).
8. Simenko I.V. (2009) *Jakistj system upravlinnja pidpryjemstvamy: metodologhija, orghanizacija, praktyka* [Quality of enterprise management systems: methodology, organization, practice]. Donetsk: DonNUET. (in Ukrainian)
9. Ponomarev S.V., Mishchenko S.V., Mishchenko E.S. (2012) *Upravlenye kachestvom processov y produkcyy* [Quality management of processes and products]. Tambov: FGBOU Publishing House. (in Russian)
10. Rampersad K. Khjubert. (2004) *Unyversalnaja sistema pokazatelej dejatel'nosti: Kak dostyghatj rezul'jatov, sokhranjaja celostnostj* [Universal performance indicator system: How to achieve results while maintaining integrity]. Moscow: Alpina Business Books. (in Russian)
11. Makconnell K.R. (2011) *Ekonomyks: pryncypy, problemy y polityka* [Economics: principles, problems and policies]. Moscow: INFRA. (in Russian)
12. Ghavrylko T.O., Dybalj R.V. (2017) Finansova stjistikj aviacijnykh pidpryjemstv: sutnistj ta chynnyky vplyvu [Financial stability of aviation enterprises: essence and factors of influence]. Scientific Bulletin of Kherson State University. *Economic Sciences Series (electronic journal)*, vol. 24, no. 2, pp. 65–69. Available at: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_24/economic_24_2.pdf (accessed 09 September 2020).

13. Kostecjkyj V.V. (2016) Naprjamy pobudovy systemy upravlinnja finansovymy ryzykamy na pidpryjemstvi [Directions of building a financial risk management system at the enterprise]. *Ukrainian Journal of Applied Economics*, vol.1, no. 3, pp. 60–66.
14. Ghorbashko E.A. (2014) *Upravlenye kachestvom: uchebnyk dlja bakalavrov* [Quality management: a textbook for bachelors]. Moscow: Jurayt. (in Russian)
15. Gorbunov A. (2015) Systemy menedzhmenta kachestva – Trebovaniya. ISO-9001-2015 [Quality Management Systems – Requirements. ISO -9001-2015]. Available at: [https://pqm-online.com/assets/files/pubs/translations/std/iso-9001-2015-\(rus\).pdf](https://pqm-online.com/assets/files/pubs/translations/std/iso-9001-2015-(rus).pdf) (accessed 12 September 2020).

ПРЕДОТВРАЩЕНИЕ ФИНАНСОВЫХ РИСКОВ НА ОСНОВЕ ВНЕДРЕНИЯ СТАНДАРТОВ СИСТЕМЫ МЕНЕДЖМЕНТА КАЧЕСТВА НА АВИАЦИОННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ

Аннотация. Статья посвящена раскрытию возможности предотвращения финансовых рисков на основе внедрения стандартов системы менеджмента качества на авиационных предприятиях. Исследовано понятие финансовых рисков и их составляющая. Проанализированы основные факторы внешней и внутренней среды, влияющие на финансовую устойчивость авиакомпании. Определены направления предотвращения финансовых рисков. Особое внимание было уделено внедрению системы менеджмента качества как начального и первичного этапа внедрения. На основе специфики деятельности авиационного предприятия предложено категориальность и этапность внедрения стандартов качества. Определены принципы системы менеджмента качества, которые не только обеспечивают экономические преимущества, но и повышают эффективность деятельности по минимизации затрат и рисков. Раскрыто содержание предложенных стандартов качества для авиационного предприятия.

Ключевые слова: финансовые риски, факторы среды, стандарты качества, экономические преимущества, авиационные предприятия.

PREVENTION OF FINANCIAL RISKS ON THE BASIS OF IMPLEMENTATION OF QUALITY MANAGEMENT SYSTEM STANDARDS AT AIRCRAFT COMPANIES

Summary. The purpose of this article was to reveal the possibilities of preventing financial risks based on the implementation of quality management system standards at aviation enterprises. In the course of the research, the concept of financial risks and their component were defined. The main factors of the external and internal environment influencing the financial stability of the airline are analyzed. The directions for preventing financial risks have been determined. Particular attention was paid to the implementation of the quality management system as an initial and primary stage of implementation. The main economic benefits of implementing a quality management system are described. The key aspects of the quality management system were disclosed that directly affect the minimization and / or prevention of the airline's financial risks, which can be determined using the basic principles of building a quality management system. The basis for the implementation of the quality system at any enterprise was the international standard ISO 9001 "Quality Management System". Based on the specifics of the aviation enterprise, the categorical and phased implementation of quality standards was proposed. The principles of the quality management system are determined, which not only provide economic benefits, but also increase the efficiency of activities to minimize costs and risks. The content of the proposed quality standards for an aviation enterprise is disclosed, on the basis of which such standards were identified as: ISO 9001 "Quality management system"; ISO 14001 Environmental Management System; OHSAS 18001 Occupational Health and Safety Management System; ISO 31000 "Risk Management"; ISO 22301 Business Continuity Management; AS / EN 9100 "Quality management system of organizations of the aviation, space and defense industries"; AS / EN 9110 "Requirements for the organization of maintenance of aircraft"; AS / EN 9120 Distributor Requirements. The further study of the conditions and principles of implementation of the quality management system as an effective tool for preventing financial risks has been determined.

Key words: financial risks, environmental factors, quality standards, economic advantages, aviation enterprises.